
RENOMS DEL SEGLE XVI

UNA RELACIÓ DEL LLIBRE D'ÒBITS 1572-1596

En el segle XVI, la funció que compleixen els renoms és totalment moderna, en la mesura en què el binomi nom-cognom està perfectament consolidat. Cada individu té un nom de fonts i el cognom del pare (en el cas de les dones casades, el del marit). El renom apareix, doncs, i fonamentalment, per diferenciar. Així, per exemple, és molt freqüent de trobar persones a qui s'afegeixen els qualificatius de "major" o "menor" (que nosaltres ja no hem inclòs en la relació a causa de llur freqüència). Els renoms, doncs, cerquen algun tret peculiar del personatge —de general coneixença— per tal de distingir-lo, ja sigui el lloc on viu (del cantó), la procedència geogràfica —si és de fora— (la gavatxa), la professió (lo pescater), algun tret físic (lo coixo), o alguna circumstància familiar (la pubilla). Malgrat aquest caràcter diferenciador (purament utilitari), però, hi ha trets personals que són prou forts com perquè originin un renom sense que sigui requerit per una necessitat discriminatòria. Per exemple, quan algú té un ofici molt singular (lo piponer) o quan la seva procedència geogràfica no és gaire habitual (lo marsellès). Fixem-nos que, en alguns casos, se superposen dos renoms. Així, llegim: *Folch lo vell dir del recó del Rausell, Joan Folch del Rausell, dit Rauall, Joan Gasch major de Dies del Sol de la plaça Major*. Fixem-nos que, en aquests casos, el primer qualificatiu (*lo vell, del Rausell, major*) és purament descriptiu i diferenciador. El fet que —malgrat que la possible confusió ja ha estat, doncs, superada— s'hi afegeixi un altre renom, pot significat que aquest segon era el propi de la família, és a dir, que havia esdevingut hereditari. Altra consideració cal que donem als renoms satírics, que potser no tenen un origen diferenciador però que poden arribar a acomplir aquesta funció.

Publiquem, en aquesta ocasió, la relació de renoms recollits del *Llibre d'Òbits, 1572-1596* de la parròquia d'Alcover, conservat a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. A fi i efecte de millor utilitzar-la, cal que es tingui en compte el següent. Hem apuntat els renoms en majúscula adaptats a la normativa ortogràfica —tret de quan això canviava la pronúncia. A sota figuren en negreta en la forma original, dins del seu context, seguits del foli en què es troben en el Llibre. No incloem en la relació els renoms "major", "menor", "vell", "jove", els oficis excessivament habituals, com pagès, i la majoria de noms de lloc, sobretot si són noms de vies urbanes. Quan un renom es troba en diversos punts del llibre, només n'hem consignat un o dos.

ALLADA (o Ollada), lo

Pere Pàmies als. lo allada (79)

Derivat d'*all* (conjunt d'alls o bé salsa feta amb ells). Sembla, més aviat, un renom d'origen anecdòtic o satíric.

BAIXADOR, lo

mestre joan lo baixador (9 v); mestre joan lo baixador de la plaça de l'oli (10 v)

Es refereix a *abaixador*, persona que abaixa (és a dir, que iguala) els pèls dels draps de llana. El segon exemple, que es refereix a la mateixa persona, ens informa que només el primer renom és diferenciador.

BESSÓ, lo.

Joan Voltor lo basso (5 i 52)

referit al fet de tenir un germà nat en el mateix part; òbviament, aquest germà, si era viu, també devia tenir el mateix distintiu, de no ser que el seu nom no oferís confusió.

BISBE, lo.

Joan Voltor, dit lo bisbe (72 v)

De caràcter evidentment irònic, relatiu a alguna qualitat física o de comportament d'aquest personatge. Fixem-nos que els seus nom i cognom són idèntics —i d'aquí la necessitat de diferenciació— a l'anomenat *lo bessó*.

BONA GANA, lo.

Mulner lo bona gana (66 v)

De caràcter humorístic, probablement es refereix a alguna anècdota o a alguna expressió habitual.

CAMA GROSSA, de la.

(...) voltor dit de la cama grossa (9)

Renom descriptiu de caràcter irònic.

CANDELERA, la.

(...) pons vulgarment dita la candelera (82)

Pot referir-se, aquest renom, a l'ofici (la candelera era la dona que venia o feia candeles) o pot tenir alguna relació amb el nom de fonts.

CANTARER, lo.

en Pocarull lo cantarer (40)

Referit a l'ofici de cantirer, aquí dit *cantarer*. Per via de l'ofici, aquest renom s'ha anat conservant fins a l'actualitat, encara que avui ningú ja no hi treballa.

CANTÓ, del.

Na Garriga del cantó (69 v)

Renom d'ubicació geogràfica que, també, encara subsisteix.

CASADORA,

madona Serra als. casadora (41 v)

Referit a una dona que és en edat de casat. Si acceptem aquest significat, podria ser un renom irònic. Tanmateix, no excloem que es referís a *caçadora*, és a dir, de la família Caçador, una de les més importants en l'Alcover d'aquella època.

COIXO, lo.

Pere Plana dit lo coixo (40); la germana d'en Pocarull lo cantarer la coixa (40)

Clarament descriptiu d'un defecte físic.

COSTA, de la.

Joan Reverter perayre dit de la Costa (76)

Probablement es tracta d'un renom d'ubicació geogràfica, bé perquè visqués en un carrer que fes pujada (tinguem present que un d'aquests a la llarga prendria el nom de carrer de la Costeta, que ha arribat fins a l'actualitat), o perquè tingués terra o alguna altra relació amb la partida de la Costa.

CUTRO, lo.

Gabriel Olesa dit lo cutro (39 v)

De significat desconegut.

DIES DEL SOL DE LA PLAÇA MAJOR, de.

Joan Guasch maior de dies del sol de la plassa maior (26 v)

Aquí s'hi barregen alguns apel·latius difícils de separar. *De dies* es deu referir al fet que només excedeix el menor alguns dies en edat. *Del Sol de la Plaça Major* té la cara de ser un renom de situació i deu referir-se a la banda de la plaça Major, actualment la Nova, on toca el sol tot el dia. Hi hauria alguna altra possibilitat interpretativa, encara que més enreessada, identificant *del Sol* amb la partida del Sol de l'Horta. No sembla lògic, però, que s'emprin dos renoms geogràfics junts.

FORNER POBRE, lo.

Domingo lo forner pobre (23)

GAVATXA, la.

Joana la gavatje (63); Joana la Gavatxa (76)

Renom habitual amb què s'identificava la gent d'origen francès.

GEPERUDA, la.

la filla d'en Pere Cubells la geperuda (79 v)

Evidentment, es tracta de la referència a un defecte físic. Aquest renom encara subsisteix. En el cas que comentem, però, no creiem que es tracti d'un malnom heretat, sinó d'un defecte real.

HOSTAL, de l'.

Bernat Voltor del hostal (1 v)

Clara referència geogràfica.

INNOCENT, lo.

Francisco lo innocent (66 v)

Probablement, emprat en el sentit de persona mancada de malícia.

JANOI, lo.

Joan Reverier dit lo Janoy (80 v)

Diminutiu de Jan, alhora contracció de Joan. Recordem que hi havia un altre Joan Reverter, aquest identificat pel renom *de la Costa*.

MADRINA, la.

Pere Llorach fill de na lloraga la madrina (64); Antoni Montparler dit de la Madrina (26)

Renom d'ofici, llevadora.

MAGISTE, lo.

Antoni Mulner dit lo Magiste (78)

Magistre, mestre, forma llatinitzant. Encara que podria ser un renom al·lusiú a la professió, també és possible d'interpretar-lo com a renom irònic.

MARSELLÈS, lo.

la muller del marcelles (77 v)

Clar renom d'origen geogràfic.

MONTSERRADA.

Tecla Olesa als. Monserrada (76 v)

Es deu referir a algun Montserrat (aleshores, aquest nom l'usaven els homes) relacionat amb la tal Tecla.

MUDAINA, de la.

Joan Olesa dit de la Mudayna (2 v); Gabriel Viues lo vell de la mudanya (68)

La mudaina era la part fortificada d'una població serraïna. La pervivència d'aquest renom ens indica que aquesta edificació, o part, degué romandre força temps després de la dominació àrab, motiu pel qual els seus habitants n'haurien guanyat el renom. Fixem-nos que els dos exemples posats (n'hi ha molts altres en el Llibre que utilitzem) es refereixen a persones de diferents famílies, cosa que potser voldria indicar que no era pas un simple habitatge unifamiliar.

NUNCI, lo.

Marti lo nunci (77); en Morales lo nunci (80 v)

El nunci era el pregoner. El fet que n'hi hagués dos que duguessin aquest renom no vol dir, forçosament, que tots dos exercissin aquesta funció alhora.

OLIER, lo.

Joan Sabater dit lo olier (53)

OLLADA (o allada), lo

Derivat d'*olla*. Veure, també, *allada*.

PANXETA, lo.

Francesch Arnau per sobrenom dit lo panxeta (82 v)

De caràcter evidentment humorístic, referit a una característica física o a un fet anecdòtic.

PESCATER, lo.

Morell lo pescater (79)

PIPONER, lo.

Antoni Sabater, dit lo piponer del carrer Sobirà (36)

Es deu referir a un ofici, la funció exacta del qual desconeixem. Potser sigui equivalent al *piponaire* que registra Alcover-Moll: "Home que es dedica a adobar vasos i altres objectes de llauna, d'aram o d'altre metall".

PUBILLA VOLTORA

Magdalena als. *pubilla voltora* (78 v)

Tot i que és un renom pròpiament de descripció familiar, el fet que s'hi inclogui el concepte *alias* indica que devia tenir un caràcter fix.

RACÓ DEL RAUSELL, del

En folch lo vell dit del Recó del Rausell (12)

Renom d'adscripció geogràfica, en aquest cas afegit a un altre absolutament comú.

RAVALL.

Joan Folch del Rausell dit Rauall (25)

Potser procedent del cognom jueu Ravalla.

REI, lo.

Pere Sabater dit lo Rey (73 v)

Probablement de caràcter satíric.

RETORCEDOR, lo.

En Buada lo retorcedor (77)

Probablement es refereixi a un ofici, l'abast exacte del qual desconeixem.

REVENEDOR, lo.

gabriel voltor lo revenedor (9)

Es refereix al comerciant que revèn.

ROGET, lo.

Joan Pàmies als. lo roiet (61)

Derivat de *roig*, potser referit al cognom.

TARTAMUT DE LA PLANA, lo.

Antoni Català lo tartamut de la Plana (21 v)

Associació d'un renom descriptiu de caràcter físic amb un altre d'origen geogràfic.

JOAN CAVALLÉ I BUSQUETS